

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра „Фінанси”

І.Ю. Зайцева, В.В. Масалигіна, М.О. Єрьоміна

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

Конспект лекцій

Частина I

Харків - 2009

Зайцева І.Ю., Масалигіна В.В., Єрьоміна М.О. Фінанси підприємств: Конспект лекцій. – Харків: УкрДАЗТ, 2009. –

Ч. 1. – 54 с.

У даному конспекті лекцій висвітлено сутність і організацію фінансів підприємств, економічне значення грошових надходжень на підприємство, організацію розрахунків і кредитування підприємств, формування і розподіл прибутку, оподаткування підприємств. Даний конспект лекцій може використовуватися при написанні дипломних та магістерських робіт.

Рекомендується для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання.

Іл. 6, табл. 2, бібліогр.: 20 назв.

Конспект лекцій розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри „Фінанси” 26 березня 2008 р., протокол №7.

Рецензент

доц. Ю.Є. Калабухін

І.Ю. Зайцева, В.В. Масалигіна, М.О. Єрьоміна

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

Конспект лекцій

Частина I

Відповідальний за випуск Зайцева І.Ю.

Редактор Еткало О.О.

Підписано до друку 12.06.08 р.
Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.
Умовн.-друк.арк. 3,25. Обл.-вид.арк. 3,5.
Замовлення № Тираж 300 Ціна

Видавництво УкрДАЗТу, свідоцтво ДК 2874 від. 12.06.2007 р.
Друкарня УкрДАЗТу,
61050, Харків - 50, пл. Фейєрбаха, 7

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра „Фінанси”

І.Ю. Зайцева, В.В. Масалигіна, М.О. Єрьоміна

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

Конспект лекцій
з дисципліни „ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ”

Частина I

Харків 2009

Зайцева І.Ю., Масалигіна В.В., Єрьоміна М.О. Фінанси підприємств: Конспект лекцій. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – Ч. 1. – 54 с.

У даному конспекті лекцій висвітлено сутність і організацію фінансів підприємств, економічне значення грошових надходжень на підприємство, організацію розрахунків і кредитування підприємств, формування і розподіл прибутку, оподаткування підприємств. Даний конспект лекцій може використовуватися при написанні дипломних та магістерських робіт.

Рекомендується для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання.

Іл. 6, табл. 2, бібліогр.: 20 назв.

Конспект лекцій розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри „Фінанси” від 26 березня 2008 р., протокол №7.

Рецензент

доц. Ю.Є. Калабухін

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1 Основи фінансів підприємств	6
Тема 2 Грошові розрахунки підприємств	14
Тема 3 Грошові надходження підприємств	20
Тема 4 Формування і розподіл прибутку	26
Тема 5 Оподаткування підприємств	35
Тема 6 Оборотні кошти	42
Список літератури	53

ВСТУП

Фінанси підприємств є не тільки складовою частиною фінансової системи, але і її основою. Фінансовий стан підприємств

впливає на фінансове становище країни в цілому.

Перехід до ринкової економіки зумовлює посилення ролі фінансів підприємств у системі господарювання. Конкурентоспроможність та платоспроможність підприємств визначаються раціональною організацією фінансів. Це потребує підготовки кваліфікованих спеціалістів у цій галузі, які мали б глибокі теоретичні і практичні знання, могли б узагальнити наявний досвід країн з розвинутою ринковою економікою, пристосувати його до особливостей вітчизняної економіки, тим самим сприяючи її виходу з економічної скрути.

Дослідження фінансів підприємств базується на історичному та діалектичному підходах, застосуванні аналізу та синтезу.

Метод системного підходу передбачає розгляд категорій і понять дисципліни як сукупності відносин, взаємопов'язаних з процесом суспільного відтворення, дослідження внутрішньої структури сучасних грошово-кредитних систем, аналіз взаємодії структурних елементів цих систем.

Метод діалектики ґрунтується на вивченні економічних категорій і понять у процесі їх розвитку, еволюції від нижчого рівня до вищого.

Метод історизму полягає у тому, що кожне явище розглядається у зв'язку з конкретним історичним періодом.

Нові підходи та напрямки в організації фінансових відносин потребують комплексних заходів з підготовки фахівців фінансових органів усіх форм власності, кардинальної зміни та коригування наукових програм економічних вузів.

Пропонована дисципліна тісно пов'язана з дисциплінами “Гроші і кредит”, “Бухгалтерський облік”, “Банківські операції”, “Економічний аналіз” та “Фінанси”. Цей зв'язок простежується через такі категорії, як гроші, кредит, банки, грошові і кредитні системи.

В основу викладання курсу покладено теорії, розроблені видатними вітчизняними та зарубіжними вченими в галузі ринкової економіки.

У результаті вивчення цієї дисципліни студент повинен знати:

- яку роль відіграють фінанси підприємств в умовах трансформації ринкових відносин;
- основні категорії фінансів підприємств;

- форми фінансування та джерела формування фінансових ресурсів
- правила фінансування, методи оптимізації структури механізму діяльності підприємства;
- інструменти та методи фінансового контролінгу та забезпечення;
- принципи організації та форми грошових розрахунків;
- за якими напрямками використовується прибуток;
- поняття системи та принципів оподаткування;
- яку мету досягає підприємство при нормуванні оборотних коштів;
- чим зумовлено необхідність кредитування підприємств;
- що вміщує поняття основних засобів;
- необхідність та практичне значення оцінки фінансового стану підприємств;

вміти:

- визначити потребу підприємства у фінансових ресурсах;
- визначити прибуток підприємств;
- визначити механізм впливу податків на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в Україні;
- визначити норматив оборотних коштів;
- охарактеризувати форми і методи фінансового аналізу;
- визначити фінансову кризу на підприємстві;

мати уявлення:

- про роль економіста-фінансиста в удосконаленні й підвищенні ефективності діяльності підприємства, організації установи;
- про організацію та методику проведення фінансового аналізу, здійснення заходів фінансового контролінгу і бюджетування.

Дисципліна „Фінанси підприємств” передбачає засвоєння студентами знань з питань теорії та практики фінансових відносин суб'єктів господарювання, дає змогу отримати базову підготовку з фінансових питань діяльності підприємств. Засвоєння основних положень дисципліни дає можливість студенту підготуватись до поглибленого вивчення основних напрямків в управлінні фінансовою діяльністю та фінансового менеджменту підприємств.

ТЕМА 1 ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

- 1.1 Економічна сутність фінансів підприємств.
- 1.2 Формування і функціонування фінансів підприємств.
- 1.3 Фінансові ресурси та джерела їх формування.
- 1.4 Організація фінансової діяльності і фінансової роботи підприємств.
- 1.5 Управління фінансами підприємств.

Основні терміни і поняття: *Фінанси підприємств, грошові фонди, фінансові ресурси, самокупність, самофінансування, комерційний розрахунок, фінансова діяльність, фінансовий механізм.*

1.1 Економічна сутність фінансів підприємств

Необхідною умовою прибуткової діяльності будь-якого підприємства є правильна і раціональна організація його фінансів. Для того, щоб успішно функціонувати на ринку, кожне підприємство повинно формувати, розподіляти і використовувати фонди коштів, обґрунтовано залучати зовнішні джерела фінансування. Фінанси підприємств за своєю сутністю – це складна економічна категорія .

Фінанси підприємств – це економічні відносини, пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення.

Об'єктом фінансів підприємства є економічні відносини, пов'язані з рухом коштів, формуванням і використанням грошових фондів.

Суб'єктами таких економічних відносин можуть бути підприємства й організації, банківські установи і страхові компанії, позабюджетні фонди, інвестиційні фонди, аудиторські організації, інші суб'єкти господарювання, що є юридичними особами, і фізичні особи.

Ознаки фінансів підприємства: *загальні*, які виражають

сукупність економічних (грошових) відносин, пов'язаних з розподілом вартості валового продукту; *специфічні*, які виражають грошові відносини, що залежать від первинного розподілу вартості валового продукту, формування і використання грошових доходів і децентралізованих фондів.

Функції фінансів підприємства: формування фінансових ресурсів у процесі виробничо-господарської діяльності; розподіл і використання фінансових ресурсів для забезпечення операційної виробничої й інвестиційної діяльності, для виконання своїх зобов'язань перед бюджетом та іншими суб'єктами господарювання; контроль над формуванням і використанням фінансових ресурсів у процесі відтворення.

1.2 Формування і функціонування фінансів підприємств

Формування фінансових ресурсів підприємства починається під час формування статутного капіталу й у процесі розподілу грошових надходжень у результаті продажу продукції, товару, робіт, послуг, а також надходжень від інших видів операційної, фінансової й інвестиційної діяльності. Формування фінансових ресурсів здійснюють з метою фінансування оборотних і необоротних активів, формування резервного капіталу, забезпечень, фондів цільового призначення тощо.

Формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві – це процес утворення грошових фондів для фінансового забезпечення операційної й інвестиційної діяльності, виконання фінансових зобов'язань перед державою й іншими суб'єктами господарювання.

Контроль над формуванням і використанням фінансових ресурсів здійснюється завдяки властивим фінансам здатності об'єктивно відображати кількісні і вартісні пропорції виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг. На макроекономічному рівні фінанси підприємств забезпечують: формування фінансових ресурсів країни через бюджет і позабюджетні фонди; збалансованість між матеріальними і грошовими фондами.

Ефективне функціонування фінансів підприємств визначає:

різноманітність форм власності; свобода підприємництва і самостійність у прийнятті підприємницьких рішень; вільне ринкове ціноутворення і конкуренція; самофінансування підприємницьких структур; правове забезпечення підприємницької діяльності; обмеження і регламентація державного втручання в діяльність підприємств.

До сфери фінансових відносин належать такі економічні відносини підприємства: із засновниками (формування статутного капіталу, зміна статутного капіталу, виплата дивідендів на акції та процентів на паї); з іншими суб'єктами підприємництва щодо розрахунків із позичальниками, підрядниками, покупцями, замовниками; із бюджетом (платежі та асигнування); із цільовими фондами (внески і надходження); з учасниками фондового ринку (розміщення власних цінних паперів, купівля, продаж цінних паперів інших емітентів); із банками, страховими компаніями (відкриття та ведення рахунків, страхові платежі, страхове відшкодування); із галузевими і корпоративними органами управління (внески в централізовані фонди, надходження з них).

1.3 Фінансові ресурси та джерела їх формування

Фінансові ресурси підприємства - це кошти, що знаходяться в розпорядженні підприємств і призначені для виконання ними певних фінансових зобов'язань. Фінансові ресурси підприємств формуються за рахунок внутрішніх (статутний капітал, амортизаційні відрахування, валовий дохід і прибуток) і зовнішніх (отримані кредити; пайові та інші внески; кошти, мобілізовані на фінансовому ринку) джерел.

Джерела формування фінансових ресурсів підприємств наведено на рисунку 1.1.

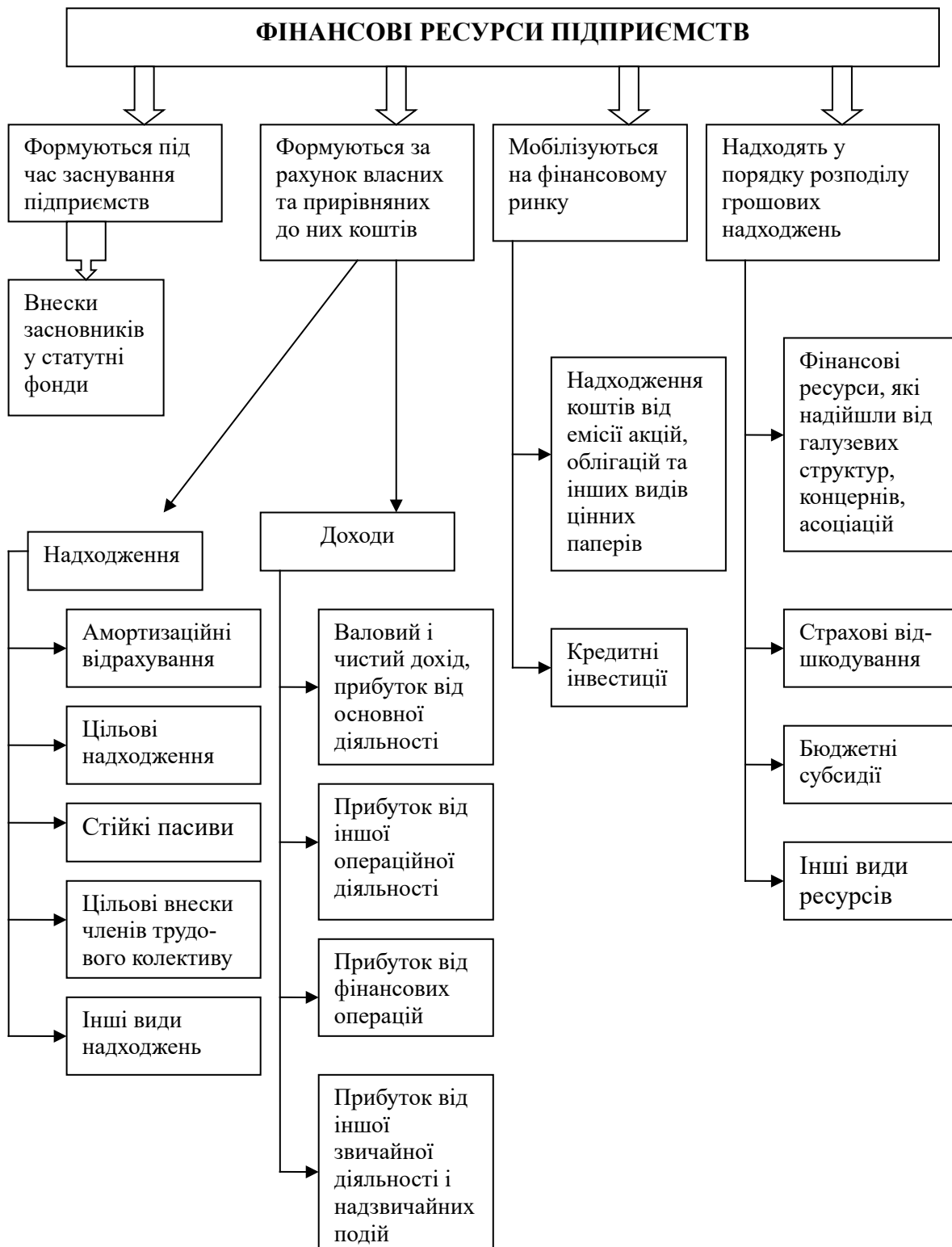

Рисунок 1.1 – Формування фінансових ресурсів підприємств

Обсяг виробництва, його ефективність зумовлюють розмір, склад та структуру фінансових ресурсів підприємства. Так, підвищення частки власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств. Висока частка залучених коштів ускладнює фінансову діяльність підприємства та потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивідендів на акції, доходів на облігації, зменшує ліквідність балансу підприємства. Тому в кожному конкретному випадку необхідно детально продумати доцільність залучення додаткових фінансових ресурсів.

1.4 Організація фінансової діяльності і фінансової роботи підприємств

Під організацією фінансів підприємств розуміють форми, методи формування і використання фінансових ресурсів, контроль за їх кругообігом задля досягнення економічних цілей підприємств.

Організація фінансів підприємств ґрунтується на принципах саморегулювання, самоокупності та самофінансування.

Основний метод фінансової діяльності – *комерційний розрахунок*. Це метод ведення господарювання шляхом постійного порівняння (у грошовому вираженні) витрат і результатів діяльності. Він передбачає, що фінансові відносини регламентуються державою в основному економічними методами за допомогою важелів відповідної податкової, амортизаційної, валютної, протекціоністської політики.

На організацію фінансів впливають організаційно-правові форми господарювання, сфера і характер діяльності підприємств, що виявляється в процесі формування капіталу, розподілу прибутку, утворення грошових фондів, взаємовідносини з бюджетом.

Фінансова діяльність посідає особливе місце в управлінні підприємством. Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів фінансового забезпечення підприємств і досягнення ними поставлених цілей, тобто це практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення його результатів. Фінансова діяльність підприємства спрямована на вирішення таких основних завдань:

- фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності;
- пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності й платоспроможності;
- виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками;
- мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування виробничого й соціального розвитку, збільшення власного капіталу;
- контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів.

Фінансова робота підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

1) стратегічне планування (на цій стадії фінансової роботи визначається загальна потреба у коштах для забезпечення нормальної виробничо-господарської діяльності та можливість одержання таких коштів; складаються фінансовий план підприємства; перспективні, поточні (у формі балансу доходів й витрат) й оперативні плани (у формі платіжного календаря));

2) аналіз і контроль виробничо-господарської діяльності (це діагноз фінансового стану підприємства, який допомагає виявити недоліки, виявити й мобілізувати внутрішньогосподарські резерви, збільшити доходи й прибутки, зменшити витрати виробництва, підвищити рентабельність, поліпшити фінансово-господарську діяльність у цілому. Сутність фінансового контролю зводиться до процесу вивчення, порівняння, виявлення, фіксації проблем змісту і відображення в обліку господарських операції та вжиття заходів для їх вирішення, усунення порушень, попередження в подальшому. Треба відмітити, що фінансовий контроль необхідно розглядати як систему, якою є контролюючі суб'єкти, підконтрольні об'єкти та контрольні дії);

3) оперативна, поточна фінансово-економічна робота (на підприємстві спрямовується на практичне втілення фінансового забезпечення підприємницької діяльності, постійне підтримування платоспроможності на належному рівні).

1.5 Управління фінансами підприємств

Управління в економіці - це свідоме спрямування економічних і соціальних процесів на досягнення збалансованості, пропорційності й оптимальності. Світовий досвід переконує, що в основі прогресу завжди лежать безпосередні економічні інтереси людини, дисципліна і порядок, чітка система організації та управління процесами капіталотворення, формування фондів нагромадження і споживання.

Управління фінансами підприємств включає:

- визначення потреби і джерел фінансових ресурсів, що мають забезпечити процес виробництва і реалізації продукції;
- визначення потреби в оборотних коштах;
- фінансове забезпечення капіталовкладень на технічне переозброєння, реконструкцію, розширення виробництва;
- забезпечення формування і розподілу виторгу від реалізації продукції для відновлення оборотних коштів, формування амортизаційного фонду, валового і чистого доходу;
- формування, розподіл і використання прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства.

Зміст управління фінансами (фінансового менеджменту) полягає в ефективному використанні фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей виробництва.

Фінансовий механізм підприємства – сукупність форм і методів формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення фінансування діяльності підприємств (рисунок 1.2).

Таким чином, управління фінансами підприємств забезпечує його господарську діяльність фінансовими ресурсами, вирішує існуючі фінансові протиріччя у фінансових відносинах, здійснює контроль за дотриманням фінансової дисципліни і націлене на подальший розвиток підприємства, досягнення його стратегічних цілей.

Рисунок 1.2 – Фінансовий механізм підприємства і його забезпечення

ТЕМА 2 ГРОШОВІ РОЗРАХУНКИ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Поняття грошового обороту та сфери застосування готівкових та безготівкових розрахунків.

2.2 Рахунки підприємств.

2.3 Характеристика форм безготівкових розрахунків.

2.4 Економічна відповідальність за несвоєчасність здійснення розрахунків.

Основні терміни і поняття: *кошти, грошові потоки, платіжне доручення, акредитив, акцепт, бенефіціар, інкасо, вексель, тратта, аваль.*

2.1 Поняття грошового обороту та сфери застосування готівкових та безготівкових розрахунків

Діяльність підприємства пов'язана з різного роду розрахунками і платежами. Загальна грошова маса на підприємстві може бути розділена на активні гроші, тобто ті, що в кожному момент часу беруть участь в обороті, і пасивні, що є потенційним платіжним засобом. Активний грошовий оборот на підприємстві має дві основні форми: наявну і безготівкову, що дозволяє ефективно регулювати грошову масу підприємства.

Грошовий оборот – це виявлення сутності грошей у русі. Він охоплює процеси розподілу та обміну. Грошовий оборот підприємства покликаний забезпечувати процеси виробництва і реалізації продукції, виконання фінансових зобов'язань, спільну діяльність підприємства.

Виконання більшості господарських операцій суб'єктів господарювання пов'язане з грошовими розрахунками. Підставою для здійснення грошових розрахунків є надання спеціальних облікових документів: рахунків, договорів, угод, контрактів, актів закупівлі товарів та ін. Грошовий оборот підприємства пов'язаний з такими напрямками: забезпечення процесу виробництва; реалізація продукції; сплата податків, обов'язкових відрахувань і зборів; забезпечення спільної діяльності підприємств; одержання кредитів, їх погашення і сплата відсотків.

Суть безготівкових розрахунків полягає в тому, що платежі здійснюються шляхом списання коштів з банківського рахунка платника на банківський рахунок одержувача, тобто проведенням відповідних записів на банківських рахунках учасників розрахунків. Підставою для здійснення безготівкових розрахунків є подання до банку спеціальних розрахункових документів (платіжного доручення, платіжної вимоги-доручення, реєстру документів за акредитивом, реєстру чеків тощо) на паперових носіях або в електронному вигляді, використовуючи програмно-технічний комплекс „Клієнт-Банк”.

Таким чином, між обігом готівкових і безготівкових коштів існує тісний зв'язок. Так, безготівкові кошти підприємств конвертуються в готівку при видачі заробітної плати працівникам. Останні обмінюють одержану зарплату в підприємствах торгівлі та сфери побуту на товари та послуги. Після цього виручка, одержана в каси підприємств, знову надходить на їх поточні рахунки і далі рухається у безготівковій формі.

2.2 Рахунки підприємств

Банківські рахунки та порядок їх відкриття. Суб'єкти підприємницької діяльності відкривають рахунки в банках з метою заощадження коштів і здійснення банківських операцій за власним вибором. Порядок відкриття банківських рахунків регулюється Інструкцією про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валютах, яку затверджено постановою Правління НБУ. Підприємство може відкрити один і більше поточних рахунків у національній та іншій валютах.

Суб'єкти господарювання незалежно від форми власності, а також їх відокремлені підрозділи мають право відкрити поточні, бюджетні, кредитні та депозитні рахунки.

Для відкриття поточних рахунків до установи банку подають: оформлену заяву на відкриття рахунка встановленого зразка; свідоцтво про одержану реєстрацію в органі державної виконавчої влади, іншому органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію; копію статуту або положення, засвідчену нотаріально чи реєструючим органом; довідку, що підтверджує взяття підприємства

на податковий облік; картки зі зразками підписів осіб, яким відповідно до чинного законодавства надано право розпорядження рахунком та підпису розрахункових документів; зразок відбитку печатки, присвоєної підприємству; копію документа про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України, засвідчену нотаріально або органом, що видав відповідний документ.

Сутність готівкової форми розрахунків. Готівкова форма розрахунків застосовується для обслуговування населення (наприклад, виплата заробітної плати, премій, грошової допомоги, дивідендів, пенсій). Усі розрахунки готівкою між підприємствами можуть здійснюватися як за рахунок коштів, отриманих у касі банку, так і за рахунок виторгу від реалізації продукції й інших касових надходжень.

Розрахунки готівкою підприємствами всіх видів діяльності та форм власності проводяться з оформленням таких документів: податкових накладних; прибуткових і видаткових касових ордерів; касового або товарного чека; квитанції; договору купівлі-продажу; актів про закупівлю товарів, надання послуг або інших документів, що засвідчують факти діяльності, які підлягають оплаті.

Касові операції підприємства. Касові операції підприємства пов'язані як з прийняттям, так і з видачею готівки. Усі підприємства, що мають поточні рахунки в банку, мають зберігати свої гроші на цих рахунках. Одержання готівки з рахунка здійснюється за допомогою грошового чека, що є розпорядженням банкові видати зазначену в ньому суму коштів. Порядок ведення касових операцій регулюється Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженим Постановою НБУ від 15.12.2004 р. №637, а також Постанови Правління НБУ „Про затвердження Змін до Положення про ведення касових операцій у національній валюті України” від 10.08.2005р. № 277.

Усім підприємствам, які мають рахунки в установах банків і здійснюють операції з готівкою, встановлюються ліміти залишку готівки в касі. Цей ліміт для кожного підприємства визначається з урахуванням специфіки роботи підприємства, відстані його від установи банку, розміру касового обороту, установлених строків і порядку передавання готівки в банк. Підприємства мають право мати у своїх касах готівку в межах ліміту. До встановлення ліміту каси на поточний рік діє ліміт попереднього року. Усі надходження

й видача готівки в національній валюті підприємства реєструють у касовій книзі.

До підприємства можуть застосовуватися штрафні санкції згідно з чинним законодавством України: за перевищення встановлених лімітів каси; неоприбуткування (неповне оприбуткування) у касах готівки; перевищення встановлених строків використання виданої під звіт готівки, а також за її видачу під звіт без повного звітування щодо раніше виданих коштів; витрачання готівки з виручки на виплати, пов'язані з оплатою праці, за наявності податкового боргу; використання одержаних в установі банку готівкових коштів не за цільовим призначенням; проведення готівкових розрахунків без платіжного документа, який підтверджував би сплату покупцем готівки.

2.3 Характеристика форм безготівкових розрахунків

Усі безготівкові форми розрахунків здійснюються за допомогою таких основних принципів: збереження підприємствами коштів в установах банків; самостійність вибору підприємством установи банку; самостійність вибору підприємством виду і форми розрахунків; самостійність розпорядження підприємства своїми коштами в межах чинного законодавства; максимальне наближення моменту грошових розрахунків до моменту реалізації продукції; здійснення грошових розрахунків у межах коштів на рахунках підприємства.

Підприємства можуть здійснювати безготівкові розрахунки за допомогою розрахункових документів, які надані на рисунку 2.1.

Клієнти банків для здійснення розрахунків самостійно обирають вищенаведені платіжні інструменти (за винятком меморіального ордера) і зазначають їх під час укладання договорів.

Пластикова картка – це пластина з нанесеною на ній магнітною смугою або вмонтованою мікросхемою, яка містить ключ до спеціального карткового розрахунку в банку.

Рисунок 2.1 – Види розрахункових документів

2.4 Економічна відповідальність за несвоєчасність здійснення розрахунків

Розрахункова дисципліна передбачає дотримання суб'єктами господарювання визначених правил проведення розрахунків. Платіжна дисципліна передбачає забезпечення оплати підприємством своїх фінансових зобов'язань у повному обсязі та у встановлені строки. Стан платіжної дисципліни залежить від фінансового стану підприємства.

Залежно від того, які суб'єкти застосовують санкції, останні поділяються на договірні, банківські (кредитні), фінансові.

Договірні санкції спрямовані на забезпечення повного й безумовного виконання господарських угод. Такі санкції застосовуються у вигляді сплати неустойки, яка визначається у відсотках до суми невиконаного зобов'язання.

Банківські санкції застосовуються до підприємств за порушення ними кредитної дисципліни; за незадовільний стан обліку і звітності; нецільове використання кредитних ресурсів; порушення планових строків введення об'єктів, на які отримано кредит, в експлуатацію; за несвоєчасне повернення отриманих кредитів.

Перед застосуванням кредитних санкцій банк може виставити вимогу підприємству ліквідувати недоліки і порушення, що були виявлені в процесі аналізу діяльності підприємства, а також проведення поточних кредитних і розрахункових операцій.

Фінансові санкції застосовуються за порушення суб'єктами господарювання фінансової дисципліни. Вони застосовуються державними органами, податковими організаціями.

На державному рівні з метою поліпшення стану готівкового обігу та запобігання зловживанням під час здійснення операцій з готівкою, Указами Президента України від 12 червня 1995 року „Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки” та від 11 березня 1996 року „Про внесення змін до Указу Президента України від 12 червня 1995 року” передбачено застосування до юридичних та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності штрафних санкцій у разі порушення ними встановлених норм і правил з регулювання обігу готівки. Штрафні санкції, передбачені цими указами, застосовуються державними податковими адміністраціями на підставі матеріалів проведених ними перевірок і подань комерційних банків та інших вказаних вище контролюючих органів.

ТЕМА 3 ГРОШОВІ НАДХОДЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Види грошових надходжень.

3.2 Виручка від реалізації продукції та від іншої реалізації.

3.3 Грошові надходження від фінансово-інвестиційної діяльності.

Основні терміни і поняття: *грошові надходження, дохід від реалізації продукції, товарів, робіт послуг, чистий дохід, оптова і роздрібна ціни.*

3.1 Види грошових надходжень

Грошові надходження підприємств відіграють важливу роль у процесі кругообігу коштів. Грошові надходження підприємств мають забезпечувати відшкодування витрат, своєчасне виконання фінансових зобов'язань, формування доходів і прибуток.

Грошові надходження – це сукупність надходжень коштів за реалізовану продукцію, виконані роботи, послуги, а також виконання інших господарських операцій у процесі операційної, фінансової й інвестиційної діяльності підприємства. Сума грошових надходжень не завжди дорівнює сумі доходу підприємства за реалізовану продукцію.

Дохід – це збільшення економічних вигод підприємства у вигляді надходження активів (коштів, інших матеріальних або нематеріальних активів), або зменшення зобов'язань підприємства перед його діловими партнерами, що забезпечують зростання власного капіталу підприємства.

Розрізняють доходи:

- *дохід від усіх видів звичайної (операційної, фінансової, інвестиційної) діяльності підприємства та надзвичайних подій;*
- *дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) загальний, який дорівнює загальній сумі доходу без вирахування наданих знижок, ПДВ, акцизного збору тощо;*
- *чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, який обчислюють вирахуванням із загального доходу суми податку*

на додану вартість, акцизного збору, інших зборів або податків з обороту суми наданих знижок, повернення проданих товарів та інших сум, що підлягають вирахуванню з доходу.

За економічним змістом *прибуток* – це грошовий вираз частини вартості додаткового продукту, тобто частини чистого доходу, отриманого підприємством.

Грошові надходження підприємств включають:

- доходи від основної (операційної) діяльності – виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
- доходи від іншої операційної діяльності (реалізація оборотних активів, іноземної валюти; від операційної оренди, операційної курсової різниці; отримані штрафи, пені; від списання дебіторської заборгованості; отримані гранди, субсидії);
- доходи від фінансових операцій (від спільної діяльності, інвестицій в асоційовані і дочірні підприємства, отримані дивіденди і відсотки по облігаціях);
- доходи від іншої звичайної діяльності (реалізація фінансових інвестицій, основних засобів, нематеріальних активів, необоротних активів; ліквідації необоротних активів, не операційних курсових різниць; безкоштовно отриманих оборотних активів; уцінки необоротних активів і фінансових інвестицій);
- доходи від надзвичайних подій (відшкодування збитків від надзвичайних подій).

3.2 Виручка від реалізації продукції та від іншої реалізації

Виручка від реалізації продукції – це сума грошей, що надійшли на рахунок підприємства чи в касу за реалізовану продукцію (виконані роботи, надані послуги).

В Україні застосовуються два методи визначення надходжень від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та виконання інших операцій:

1) *касовий метод*, відповідно до якого дохід (виручку) від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та виконання інших операцій визначають за коштами, що надійшли на рахунки у вигляді платежів за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги, оприбутковані матеріальні цінності, а також від виконання інших операцій та фінансової діяльності;

2) *метод нарахування*, відповідно до якого дохід (виручку) від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та інших матеріальних цінностей визначають за вартістю відвантажених (переданих) товарів (підписання документа при виконанні роботи, надані послуги) на відповідну дату.

Застосування методів визначення доходу (виручки) від виконання господарських операцій та фінансової діяльності тісно пов'язане з чинним податковим законодавством, яке передбачає відповідальність будь-якої юридичної особи з моменту юридичного визнання дійсності проведених операцій.

До факторів впливу на виручку від реалізації продукції (робіт, послуг) відносяться:

у сфері виробництва: обсяг виробництва; кількість продукції; асортимент продукції; ритмічність випуску і т. ін.;

у сфері обігу: ритмічність відвантаження; своєчасність оформлення транспортних і розрахункових документів; строки документообігу; форми розрахунків; рівень ціни;

не залежать від діяльності: порушення строків договорів постачальниками товарно-матеріальних цінностей; недоліки в роботі транспорту; несвоєчасна оплата продукції покупцями.

Розрізняють фіксовані, регульовані і вільні ціни.

Фіксовані ціни встановлюються державою, як правило, на предмети першої необхідності і товари, що виробляються в умовах державної монополії (наприклад, газ, електроенергія).

Регульовані ціни встановлюються шляхом регулювання рівня рентабельності товарів першої необхідності (наприклад, хлібобулочні вироби, продукти дитячого харчування). Держава встановлює мінімальний і максимальний рівень регульованої ціни.

Вільні ціни встановлюються співвідношенням попиту і пропозиції на ринку.

Розрахунок ціни продукції здійснюють за формулами:

Ціна продукції (ціна виробника) = Собівартість продукції + Прибуток;

Ціна продукції з урахуванням ПДВ = Собівартість продукції + Прибуток + ПДВ;

Ціна продукції з акцизним збором і ПДВ = Собівартість продукції + Прибуток + ПДВ + Акцизний збір;

Роздрібна ціна продукції = Собівартість продукції + Прибуток + ПДВ + Акцизний збір + Торгова націнка.

Приклад

Собівартість продукції А – 10 грн. Планова рентабельність – 25%, отже прибуток за плановою рентабельністю – 2,5 грн, а ціна – 12,5 грн. Ставка акцизного збору – 2,5 грн, тоді ціна з урахуванням акцизу – 15 грн. Ціна з урахуванням ПДВ (20%) складе 18 грн. Ціна з урахуванням торговельної націнки (20%) – 21,60 грн.

Планова виручка від реалізації продукції визначається методом прямого розрахунку (додаванням отриманих сум за всією номенклатурою продукції):

Виручка від реалізації (планова) = Кількість реалізованої продукції в плановому періоді x Ціна реалізації;

Кількість реалізованої продукції в плановому періоді = Залишки продукції на початок планового періоду + Випуск продукції в плановому періоді – Залишки продукції на кінець періоду.

Ціни реалізації в плановому періоді визначають на основі цін базового періоду, з урахуванням корегування змін у плановому періоді (у тому числі з урахуванням попиту і пропозиції).

Таким чином, виручка від реалізації продукції, робіт, послуг є основним джерелом відшкодування засобів на виробництво і

реалізацію продукції, утворення доходів і формування фінансових ресурсів. Її величина впливає не тільки на виробниче відшкодування витрат і формування прибутку, але й на своєчасне і повне виконання фінансових зобов'язань.

3.3 Грошові надходження від фінансово-інвестиційної діяльності

Фінансові інвестиції обумовлені наявністю вільних фінансових ресурсів і можливістю ефективно їх використовувати на фінансових ринках. Що дозволяє одержувати додатковий прибуток.

Фінансові інвестиції – це вкладення фінансових ресурсів в інвестиційні (фондові) інструменти (акції, облігації, паї).

Підприємства отримують доходи від таких видів фінансової діяльності: придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів; продаж акцій, облігацій та інших цінних паперів; цільові грошові вклади; валютні операції; пайові внески, часткова участь у діяльності інших підприємств; надання позик; лізингові операції.

Тимчасово вільні кошти можуть бути вкладені на депозитні рахунки в банках під відсоток. Підприємство може одержувати додатковий дохід від здачі нерухомого майна (будинків, споруджень, устаткування, техніки та ін.) в оренду. *Оренда* – це угода, за якою орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку. Оренда заснована на договорі, що укладають орендодавець і орендар. У договорі передбачається склад і вартість майна, розмір і термін орендної плати, права та обов'язки сторін, умови і порядок призупинення дії договору. Орендна плата – грошова оплата права користування орендним майном. Розмір орендної плати визначається договором про оренду і, як правило, містить у собі амортизаційні відрахування і частину прибутку від використання майна.

Орендна плата = Сума амортизаційних відрахувань + Орендний відсоток + Витрати на ремонт орендованого майна.

Підприємство може одержувати додаткові доходи здійснюючи лізинг.

Лізинг – це форма довгострокової оренди, що передбачає передачу права користування майном на платній основі на визначений договором термін з правом викупу предмета лізингу.

Розрізняють оперативний і фінансовий лізинг. *Оперативний лізинг* передбачає багаторазову зміну лізингоодержувача протягом терміну служби машин або устаткування, тобто термін договору менше ніж амортизаційний період. Як правило, власник сам здійснює ремонт і технічне обслуговування об'єкта операційного лізингу, одержуючи при цьому всю суму амортизаційних відрахувань від лізингоодержувача. *Фінансовий лізинг* передбачає виплату лізинговій фірмі протягом періоду дії договору суму, яка дорівнює сумі повної вартості амортизації і частки прибутку від використання устаткування, одержуючи право викупу устаткування за залишковою вартістю після закінчення терміну дії договору, повернення устаткування або продовження договору.

При здійсненні фінансово-інвестиційної діяльності необхідно виходити з того, що інвестувати треба тільки надлишкові фінансові ресурси. При цьому у підприємства мають бути готівкові кошти на випадок надзвичайних обставин. Ця готівка може бути у формі грошового залишку на банківських рахунках або у високоліквідних цінних паперах.

За умов ринкової економіки результати фінансово-інвестиційної діяльності і позареалізаційних операцій є постійним джерелом грошових доходів і прибутку підприємства.

ТЕМА 4 ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ ПРИБУТКУ

- 4.1 Економічна сутність прибутку та його види.
- 4.2 Прибуток від реалізації продукції.
- 4.3 Розподіл і використання чистого прибутку.

Основні терміни і поняття: *прибуток, обліковий прибуток, оподаткований прибуток, валовий прибуток від реалізації продукції, чистий прибуток, нерозподілений прибуток, собівартість продукції, рентабельність.*

4.1 Економічна сутність прибутку та його види

Прибуток – це частина отриманого на вкладений капітал чистого доходу підприємства, що характеризує частину його винагороди за ризик у підприємницькій діяльності.

Податковий прибуток – це сума прибутку підприємства, визначена за податковим законодавством (згідно ЗУ „Про оподаткування прибутку підприємств”, який є об’єктом оподаткування за звітний період).

Податковий прибуток (об’єкт оподаткування податку на прибуток) розраховується за формулою

$$O_o = D_v - (B_v + A), \quad (4.1)$$

де O_o - об’єкт оподаткування податку на прибуток;

D_v – скориговані валові доходи підприємства за звітний період;

B_v – скориговані валові витрати підприємства за звітний період;

A – сума нарахованої за звітний період амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших оборотних активів.

Обліковий прибуток – це сума прибутку до оподаткування, що визначається в бухгалтерському обліку, і яка відображається у звіті про фінансові результати підприємства за звітний період.

Сума облікового прибутку відрізняється від суми податкового прибутку у зв’язку з різними методиками їхнього розрахунку, (рисунок 4.1).

Рисунок 4.1 – Складові облікового прибутку підприємства.

Формування прибутку підприємства відповідно до П(С)БО відображають дані таблиці 4.1.

Таким чином, можна виділити такі види облікового прибутку підприємства: валовий прибуток від реалізації; прибуток від операційної діяльності; прибуток від звичайної діяльності до оподаткування; прибуток від надзвичайних подій.

У процесі розподілу облікового прибутку виділяють прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток і нерозподілений прибуток підприємства.

Таблиця 4.1 – Формування прибутку підприємства

Прибуток підприємства від				
основної діяльності	іншої операційної діяльності	фінансових операцій	іншої звичайної діяльності	прибуток (збиток) від надзвичайних подій
Реалізація продукції, товарів, робіт, послуг	Реалізація оборотних активів; реалізація іноземної валюти; доходи від операційної оренди; доходи (втрати) від операційних курсових різниць; одержані (сплачені) пеня, штрафи, неустойки; дохід від списання кредиторської заборгованості; відшкодування раніше списаних активів; одержані гранти, субсидії; інші доходи (втрати) від операційної діяльності	Доходи (втрати) від інвестицій в асоційовані дочірні підприємства; доходи (втрати) від спільної діяльності; дивіденди одержані; відсотки, одержані за облігаціями та за іншими цінними паперами; інші доходи від фінансових операцій	Реалізація фінансових інвестицій, основних засобів, нематеріальних активів, інших нематеріальних активів; ліквідація необоротних активів; дохід (втрати) від неопераційних курсових різниць; дохід від безоплатно отриманих оборотних активів; інші доходи (втрати) від звичайної діяльності	Втрати від стихійного лиха; втрати від технічних катастроф і аварій; відшкодування збитків від надзвичайних подій; інші надзвичайні доходи і витрати

4.2 Прибуток від реалізації продукції

На відміну від виручки, надходження якої на розрахунковий рахунок підприємства фіксується регулярно, обсяг отриманого прибутку визначається тільки за певний період (місяць, квартал, рік)

на підставі даних бухгалтерського обліку. Реально формування прибутку на підприємстві відбувається в міру реалізації продукції.

Собівартість продукції (робіт, послуг) – це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на їх виробництво (виконання).

Витрати на виробництво продукції утворюють виробничу собівартість; витрати на виробництво та реалізацію – повну собівартість.

Підприємство може суттєво впливати на формування собівартості. Однак при цьому слід взяти до уваги те, що склад (перелік) витрат, які можна віднести на собівартість, регламентується державою, а саме „Методичними рекомендаціями з формування собівартості продукції (робіт, послуг)” від 2 лютого 2001 року. Витрати сфер виробництва й обігу, що включаються в собівартість продукції, групуються за такими елементами: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати.

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до виробничої собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), поділяються: на адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати. Виручка від реалізації у відпускних цінах розраховується за такою формулою:

Виручка від реалізації у відпускних цінах = Собівартість + Прибуток + Акцизний збір + ПДВ.

Необхідно зазначити, що в сучасних умовах методика розрахунку собівартості продукції (товарів, робіт, послуг) не пов'язана з методикою розрахунку валових витрат. Це пояснюється наявністю в Україні податкового та управлінського обліків, які не пов'язані між собою. Перший призначений для розрахунку оподаткованого прибутку, а другий — для розрахунку фінансово-економічних показників для потреб управління.

Методи розрахунку прибутку від реалізації

Визначення суми прибутку від реалізації продукції має деякі особливості залежно від сфери діяльності суб'єкта господарювання: виробничої сфери, торгівлі, сфери послуг.

На підприємствах виробничої сфери можуть бути застосовані три методи розрахунку прибутку від реалізації продукції.

1 *Метод прямого рахунку*. Прибуток розраховується за окремими видами продукції, що виробляються і реалізуються. Для розрахунку необхідні такі вихідні дані:

- 1) перелік і кількість продукції відповідної номенклатури, що планується до виробництва і реалізації;
- 2) повна собівартість одиниці продукції;
- 3) оптова ціна одиниці продукції.

2 *Розрахунок прибутку на основі показника витрат на 1 грн продукції*. Може застосовуватися за підприємством в цілому шляхом розрахунку прибутку від випуску, реалізації всієї продукції. Для розрахунку необхідні такі вихідні дані:

- 1) виробничі витрати;
- 2) реалізація продукції за попередній період;
- 3) очікувана зміна реалізації, що прогнозується в наступному періоді.

3 *Економічний (аналітичний метод)*. Він відрізняється від вже розглянутих методів розрахунку прибутку тим, що дає змогу визначити не тільки загальну суму прибутку, а також і вплив на неї зміни окремих чинників. Розрахунок прибутку за цим методом здійснюється окремо за порівнянною і непорівнянною продукцією в плановому періоді. Порівнянна продукція — це продукція, що вироблялася у попередньому періоді. Непорівнянна — не вироблялася у попередньому періоді.

Розрахунок прибутку за порівнянною продукцією здійснюється в такій послідовності:

- 1) визначаються очікуваний базовий прибуток і базова рентабельність продукції;
- 2) порівнянна продукція планового періоду визначається за собівартістю періоду, що передував плановому;
- 3) виходячи з рівня базової рентабельності продукції розраховується прибуток за порівнянною продукцією в плановому періоді;
- 4) розраховується вплив окремих чинників на зміну прибутку в періоді, що планується.

Прибуток від випуску (реалізації) непорівнянної продукції може бути розрахований методом прямого розрахунку, якщо є відповідні дані. Якщо їх немає, прибуток розраховується для всієї непорівнянної продукції з використанням показника середньої рентабельності продукції за підприємством. Якщо розрахунок прибутку здійснено розглянутими вище методами, виходячи із загального випуску продукції, окремо розраховується прибуток від реалізації продукції:

$$\Pi_{np} = \Pi_{з.н.п} + \Pi_{в.п} - \Pi_{з.к.п} \quad , \quad (4.2)$$

- де $\Pi_{з.н.п}$ - прибуток у залишках нереалізованої продукції на початок планового періоду;
- $\Pi_{в.п}$ - прибуток від випуску продукції;
- $\Pi_{з.к.п}$ - прибуток у залишках нереалізованої продукції на кінець планового періоду.

4.3 Розподіл і використання чистого прибутку

Об'єктом розподілу є прибуток підприємства. Під його розподілом розуміють направлення прибутку в бюджет і використання на підприємстві та за його межами. Законодавчо розподіл прибутку регулюється в тій його частині, яка надходить до бюджетів різних рівнів у вигляді податків та інших обов'язкових платежів. Визначення напрямків витрачання прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, структури статей його використання знаходиться в компетенції підприємства.

Принципи розподілу прибутку можна сформулювати так:

- прибуток, отриманий підприємством у результаті здійснення виробничо-господарської та фінансової діяльності, розподіляється між державою і підприємством як господарюючим суб'єктом;
- прибуток для держави надходить у відповідні бюджети у вигляді податків, обов'язкових платежів, ставки яких не можуть бути довільно змінені. Склад і ставки податків, порядок їх нарахування і внесення до бюджетів встановлюються законодавчо;
- величина прибутку підприємства, що залишилася в його розпорядженні після сплати податків, не повинна знижувати його зацікавленості у зростанні обсягів виробництва та поліпшенні результатів виробничо-господарської і фінансової діяльності;
- прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, насамперед направляється на заощадження, забезпечення його подальшого розвитку і тільки в іншій частині — на потреби споживання.

На підприємстві розподілу підлягає чистий прибуток, тобто прибуток, що залишився в розпорядженні підприємства після сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Розподіл чистого прибутку — один із напрямів внутрішньофірмового планування, значення якого в ринкових умовах зростає. Порядок розподілу і використання чистого прибутку на підприємстві фіксується в статуті підприємства.

В умовах ринкового господарства держава не втручається у процес розподілу прибутку. Підприємство має самостійно знайти оптимальне співвідношення у спрямуванні додаткових фінансових ресурсів на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, матеріального заохочення працівників та інші цілі (рисунок 4.2).

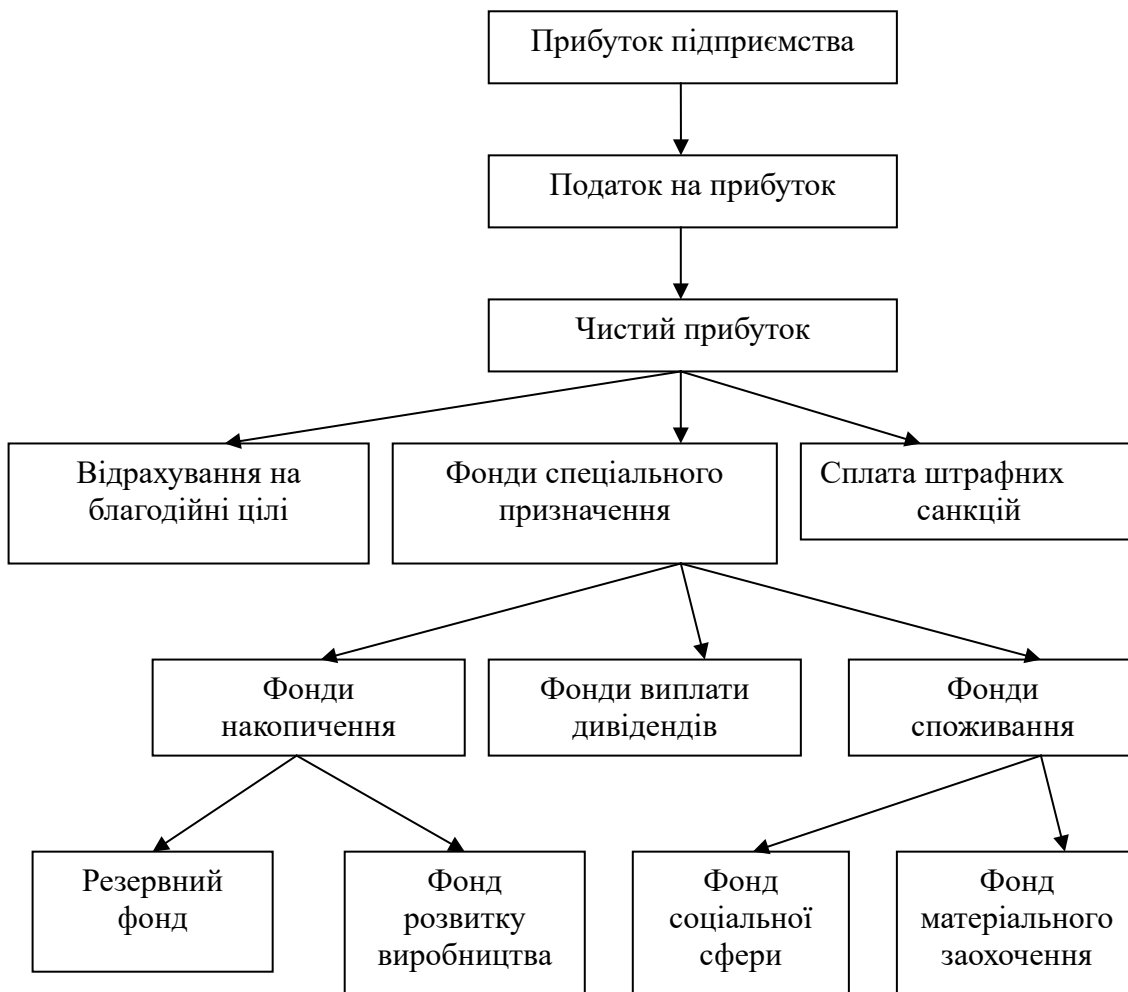

Рисунок 4.2 – Формування та розподіл чистого прибутку підприємства

Кошти на розвиток і вдосконалення виробництва витрачаються на задоволення потреб, пов'язаних зі зростанням обсягів виробництва, технічним переозброєнням, вдосконаленням технології виробництва та інших потреб, що забезпечують зростання і вдосконалення матеріально-технічної бази підприємства.

Конкретно ці витрати становлять собою капітальні вкладення в будівництво нових виробничих площ, реконструкцію підприємств, придбання і монтаж нового устаткування, інші витрати капітального характеру, включаючи природоохоронні і такі, що спрямовані на поліпшення умов праці і техніки безпеки. Це також витрати на проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, підготовку та освоєння нових прогресивних технологій та видів продукції.

Однією з потреб виробництва, пов'язаною з його розширеним відтворенням, є збільшення власних фінансових ресурсів, які вкладаються в запаси сировини, матеріалів, перехідні запаси незавершеного виробництва, готової продукції, товарів, тобто збільшення фонду власних оборотних коштів.

Кошти, що спрямовуються на соціальні потреби, використовуються переважно на такі витрати, які сприяють соціальному розвитку колективу підприємства: будівництво, реконструкцію і капітальний ремонт житлових будинків і об'єктів соціально-культурної сфери; утримання закладів, об'єктів соціально-культурної сфери тощо.

Кошти матеріального заохочення використовуються для стимулювання зацікавленості працівників підприємства в досягненні високих результатів праці.

Акціонерні товариства виплачують за рахунок чистого прибутку дивіденди держателям акцій — засновникам і акціонерам.

Резервні (страхові) фонди можуть створюватися за рахунок прибутку підприємствами всіх форм власності для використання на випадок різкого погіршення фінансового становища в результаті тимчасової зміни ринкової кон'юнктури, стихійних лих тощо.

ТЕМА 5 ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

5.1 Сутність і призначення системи оподаткування підприємств.

5.2 Оподаткування прибутку підприємств.

5.3 Платежі за ресурси.

5.4 Сплата підприємствами непрямих податків.

5.5 Платежі (збори) підприємств на загальнообов'язкове державне пенсійне і соціальне страхування.

5.6 Місцеві податки та збори.

Основні терміни і поняття: акцизний збір, амортизаційні відрахування, валовий дохід, джерела сплати податків, комунальний податок, мито, непрямі податки, об'єкт оподаткування, податок на додану вартість, прямі податки, система оподаткування, ставки податків, цільові державні фонди, функції податків.

5.1 Сутність і призначення системи оподаткування підприємств

Податки є важливою ланкою фінансових відносин у суспільстві і виникають з появою держави. З розвитком товарно-грошових відносин оподаткування здійснюється в основному в грошовій формі. Податки - це обов'язкові платежі, що їх установлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, які забезпечують фінансування державних витрат. Обов'язкові платежі переказуються до бюджету держави, а також до цільових державних фондів у таких формах: податки, плата за ресурси, цільові відрахування. Система оподаткування - це сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів), що стягуються в порядку, установленому відповідно до законодавства держави, до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів.

Законом «Про систему оподаткування» визначено такі принципи її побудови: стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності; стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу

вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції; обов'язковість; рівнозначність і пропорційність; соціальна справедливість; стабільність; економічна обґрунтованість; рівномірність сплати; компетентність; єдиний підхід; доступність.

Підприємства – суб'єкти господарювання можуть сплачувати загальнодержавні, а також місцеві податки і збори. Загальнодержавні податки і збори включають: прямі податки [податок на прибуток, плата (податок) за землю, податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, податок на нерухоме майно (нерухомість)]; непрямі податки [податок на додану вартість (ПДВ), акцизний збір, мито]; збори (на обов'язкове державне пенсійне страхування; на обов'язкове соціальне страхування; за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету; за забруднення навколишнього середовища; рентні збори; державне мито; інші збори).

Місцеві податки і збори включають:

- два податки (комунальний податок і податок з реклами);
- різні збори: за право використання місцевої символіки; за парковку автотранспорту; за проїзд територією прикордонних областей транспортом, що прямує за кордон; за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг; ринковий збір; готельний збір; за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей; за право проведення кіно- і телезнімальних та ін.

Суспільне призначення податків виявляється у функціях, які вони виконують. Побудова ефективної системи оподаткування залежить від реалізації функцій податків. Найбільш обґрунтованим є судження, що податки виконують дві основні функції - фіскальну та регулювальну.

Фіскальна функція податків є важливою для характеристики їхнього суспільного призначення. Вона виявляється в мобілізації коштів у розпорядження держави, формуванні централізованих фінансових ресурсів для забезпечення виконання її функцій та реалізується через розподіл частини валового національного продукту.

З підвищенням ролі держави зростає значення регулювальної функції податків. Ця функція реалізується через вплив податків на різні напрямки, показники діяльності суб'єктів господарювання.

5.2 Оподаткування прибутку підприємств

Оподаткування прибутку є досить активним важелем, за допомогою якого держава може суттєво впливати на фінансовогосподарську діяльність підприємств. Це значною мірою пов'язано з установленням об'єкта оподаткування, методикою його розрахунку. Кінцевим результатом діяльності підприємств як суб'єктів господарювання є отриманий ними валовий дохід, що відображає новостворену вартість. Валовий дохід визначається як різниця між виручкою від реалізації; матеріальними і прирівняними до них витратами.

Чистий дохід на рівні підприємства має кілька форм, у тому числі форму прибутку. На прибуток впливає такий елемент валового доходу, як заробітна плата. Оскільки прибуток обчислюється як різниця між обсягом реалізації і собівартістю продукції (робіт, послуг), на його формування впливає і державна політика щодо регулювання цін та визначення собівартості.

Платниками податку на прибуток є резиденти та нерезиденти. З числа резидентів платниками податку є суб'єкти господарської діяльності, бюджетні, громадські та інші підприємства, установи й організації, які здійснюють діяльність, спрямовану на отримання прибутку, на території України і за її межами. З числа нерезидентів платниками податку є фізичні особи, а також юридичні особи, створені в будь-якій організаційно-правовій формі, які отримують доходи, джерелом походження котрих є Україна (крім установ і організацій, що мають дипломатичний статус).

Оподатковуваний прибуток зменшується на суму амортизаційних відрахувань, які виключаються зі скоригованого валового доходу.

Термін сплати податку на прибуток. Визначений у законі кварталний податковий період оподаткування прибутку позитивно впливає на фінансовий стан підприємств - платників податку.

5.3 Платежі за ресурси

Історія та практика оподаткування свідчать про використання різних податків та платежів за ресурси, за допомогою яких виконуються такі завдання:

- мобілізація коштів для забезпечення фінансування витрат на відтворення та ефективне використання ресурсів (фіскальна функція);
- створення умов для ефективного, раціонального використання ресурсів підприємством.

Податкове законодавство України для суб'єктів господарювання передбачає *низку платежів за ресурси*: плату (податок) за землю; податок із власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; податок на нерухоме майно (нерухомість); збір за спеціальне використання природних ресурсів (лісовий податок, плата за воду, плата за видобуток корисних копалин); збір за забруднення навколишнього природного середовища.

Вплив цих платежів на результати фінансово-господарської діяльності підприємств залежить від джерела їх сплати, визначення об'єкта оподаткування, розміру ставок податків (зборів). Якщо такі платежі відносять на собівартість, то їх скорочення зменшує поточні витрати господарської діяльності, що в кінцевому підсумку збільшує обсяг прибутку. Зменшення суми цих платежів, якщо вони здійснюються за рахунок прибутку, також збільшує обсяг чистого прибутку.

5.4 Сплата підприємствами непрямих податків

Практика оподаткування використовує кілька видів непрямих податків - універсальні та специфічні.

Універсальні акцизи відрізняються від специфічних тим, що мають ширшу базу оподаткування та уніфіковані ставки. Практика оподаткування знає три види універсальних акцизів, а саме: податок з продажу; податок з обороту; податок на додану вартість.

Об'єктом оподаткування є не валовий оборот, а додана вартість. При цьому застосовуються уніфіковані ставки, що полегшує обчислення податку і контроль за його надходженням. Обчислення і стягнення податку на додану вартість потребує відповідного визначення об'єкта оподаткування - доданої вартості. Можливі два способи її обчислення: заробітна плата + прибуток; виручка від реалізації - матеріальні витрати. Цей податок набув значного поширення в європейських країнах.

Непрямі податки включають у ціни товарів, що реалізуються. Отже, ці податки є ціноутворювальним елементом і можуть суттєво впливати на загальний рівень цін. У відпускну ціну продукції підприємств виробничої сфери можуть бути включені два непрямі податки: акцизний збір і податок на додану вартість.

Акцизний збір, що включається в ціну, обчислюється: за ставками у відсотках до обороту з продажу товарів; у твердих сумах з одиниці реалізованого товару (продукції).

Податок на додану вартість, що включається в ціну, розраховується виходячи з відсоткової ставки податку до ціни виробника і суми акцизного збору, включеного у відпускну ціну.

Сума акцизного збору, що включається в ціну, визначається у твердих сумах з одиниці товарів, що імпортуються, або за ставками у відсотках до обороту, що включає митну вартість придбаних товарів.

Митна вартість придбаних товарів включає витрати: на їх придбання (контрактна вартість); на транспортування, вантажно-розвантажувальні роботи, страхування до перетину митного кордону; на сплату брокерських, агентських, комісійних та інших видів винагород.

Податок на додану вартість, що включається в ціну, визначається у відсотках до обороту, що включає митну вартість придбаних товарів, ввізне мито, акцизний збір (якщо це підакцизний товар). Для обчислення ПДВ щодо імпорту в оподатковуваний оборот не включається оплата митних послуг.

Непрямі податки виконують в основному фіскальну функцію. Вони забезпечують формування доходів бюджету держави.

Реальними платниками непрямих податків є покупці (споживачі) товарів, робіт, послуг, у ціну яких можуть входити

вказані податки. Отже, платниками можуть бути: фізичні особи (населення); юридичні особи; фізичні особи - суб'єкти господарської діяльності; організації, установи, що не є суб'єктами господарювання.

Мито є непрямим податком, що стягується з товарів, транспортних засобів, інших предметів, які переміщуються через митний кордон країни. Це переміщення може бути пов'язане з увезенням або вивезенням товарів чи транспортних засобів. Цей податок виконує фіскальну та регулювальну функції. Платниками мита є фізичні та юридичні особи. Сплата податку здійснюється при перетині митного кордону. У кінцевому підсумку реальними платниками мита на імпорт є споживачі імпортованих товарів.

5.5 Платежі (збори) підприємств на загальнообов'язкове державне пенсійне і соціальне страхування

Відрахування в цільові державні фонди становлять значні за обсягом суми коштів, що суттєво впливає на фінансово-господарську діяльність підприємств.

Збір на обов'язкове державне пенсійне страхування. Платниками такого збору (страхових внесків) є: суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форми власності, їх об'єднання, бюджетні, громадські установи й організації, фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності, що використовують працю найманих працівників; філії, відділення й інші відособлені підрозділи платників збору, зазначених вище, що не мають статусу юридичної особи та розміщені на іншій території; фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які не використовують працю найманих працівників, адвокати, приватні нотаріуси; фізичні особи, що працюють за трудовим договором (контрактом), виконують роботи (послуги) згідно з цивільно-правовими договорами.

Збір на обов'язкове державне соціальне страхування. Порядок здійснення і розмір внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначені чинними законодавчими актами.

Внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування включають: внески на соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; внески на соціальне страхування на

випадок безробіття.

Страхові внески не можуть зараховуватися до державного бюджету України, бюджетів інших рівнів, не підлягають вилученню з Пенсійного фонду або з Нагромаджувального фонду і не можуть використовуватися на цілі, не передбачені цим законом.

5.6 Місцеві податки та збори

Місцеві податки: комунальний податок; податок на рекламу.

Місцеві збори: ринковий збір; готельний збір; за право використання місцевої символіки; за паркування автотранспорту; за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг; за дозвіл на проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей; за право проведення кіно- і телезнімальних; за проїзд по території прикордонних областей автотранспортом, що прямує за кордон, та ін.

Особливості їх стягнення і впливу на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання полягають у такому: місцеві податки і збори включають до складу валових витрат, що вираховуються зі скоригованого валового доходу, а отже, зменшують суму оподаткованого прибутку; місцеві податки і збори суб'єкти господарювання відносять на собівартість продукції (робіт, послуг), що впливає на формування їх бухгалтерського прибутку.

ТЕМА 6 ОБОРОТНІ КОШТИ

6.1 Сутність оборотних коштів та їх організація.

6.2 Необхідність і методи обчислення оборотних коштів.
Поняття норм і нормативів оборотних коштів, їх розрахунок.

6.3 Джерела формування оборотних коштів.

6.4 Показники стану й ефективності використання оборотних коштів.

Основні терміни і поняття: *оборотні кошти, норма оборотних активів, норматив оборотних активів.*

6.1 Сутність оборотних коштів та їх організація

Для здійснення власної фінансово-господарської діяльності підприємство повинно мати у своєму розпорядженні відповідні виробничі фонди. За характером своєї участі у процесі виробництва вони поділяються на основні й оборотні. Основою такого поділу є відмінність у русі вартості засобів праці і предметів праці.

На відміну від основних виробничих фондів оборотні фонди використовуються в одному виробничому циклі і їхня вартість повністю переноситься на вартість виготовленої продукції. При цьому одна їхня частина в речовій формі входить до створеного продукту і набирає товарної форми, в якій її буде використано споживачем. Інша частина також повністю використовується у процесі виробництва, але, втрачаючи свою споживну вартість, у речовій формі до продукту праці не входить (паливо). Складові елементи оборотних коштів підприємства наведені на рисунку 6.1.

Оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації продукції, які беруть участь у виробничому процесі один раз і повністю переносять свою вартість на собівартість продукції.

Рисунок 6.1 – Складові елементи оборотних коштів підприємства

Класифікація оборотних коштів

Залежно від участі у кругообігу коштів виділяють: оборотні кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди; оборотні кошти, авансовані у фонди обігу.

За методами планування виділяють: нормовані, ненормовані. За джерелами формування виділяють: залучені; власні та прирівняні до власних, інші. Залежно від ліквідності виділяють: абсолютно ліквідні кошти, швидко реалізовані оборотні кошти, повільно

реалізовані оборотні кошти. Залежно від ступеня ризику вкладання капіталу виділяють: оборотний капітал з мінімальним ризиком вкладень, оборотний капітал із середнім ризиком вкладень, оборотний капітал з високим ризиком вкладень.

Залежно від стандартів обліку і відбиття в балансі підприємства виділяють: оборотні кошти в запасах, кошти, розрахунки, інші активи.

Залежно від матеріально-речовинного складу виділяють: предмети праці; готова продукція і товари; кошти в розрахунках.

6.2 Необхідність і методи обчислення оборотних коштів. Поняття норм і нормативів оборотних коштів, їх розрахунок

Організація оборотних активів на підприємстві включає визначення потреби в оборотних активах, їх складу, структури, джерел їх формування та регулювання, управління використанням оборотних активів.

Принципи організації оборотних активів на підприємстві такі: формування оборотних активів у розмірах, необхідних для забезпечення безперервного виробничого процесу; раціональне розміщення наявних оборотних активів на підприємстві; самостійність підприємств щодо управління оборотними активами; контроль за ефективністю використання оборотних активів.

На практиці використовується два методи визначення потреби в оборотних коштах: прямий і економічний.

Метод прямого розрахунку. Забезпечує розроблення обґрунтованих норм і нормативів з урахуванням багатьох факторів, пов'язаних з особливостями постачання, виробництва та реалізації продукції. Визначення потреби в оборотних коштах здійснюється через їх нормування. Нормування оборотних коштів передбачає врахування багатьох факторів, які впливають на господарську діяльність підприємств.

Заниження величини оборотних активів призводить до виникнення нестійкого фінансового стану, затримки у виробничому процесі і, як наслідок, зниження обсягів виробництва і збуту. У свою чергу завищення норми оборотних активів знижує можливість

підприємства здійснювати капітальні вкладення з метою розширення виробництва.

Нормування оборотних активів на кожному підприємстві відбувається відповідно до кошторисів витрат на виробництво і невиробничих потреб, бізнес-плану, який відображає всі сторони комерційної діяльності.

Нормування оборотних активів становить собою досить трудомістку аналітичну діяльність, у процесі якої розробляються норми і нормативи.

Норма оборотних активів — це відносна величина, що відповідає мінімальному, економічно обґрунтованому обсягу запасів товарно-матеріальних цінностей. Вона, як правило, встановлюється в днях, але можуть використовуватись також інші відносні значення.

Норматив оборотних активів — це мінімально необхідна сума коштів, що забезпечує підприємницьку діяльність підприємства.

Таким чином, нормування оборотних коштів здійснюється в такому порядку:

- 1) визначення норм запасів за статтями нормованих оборотних коштів;
- 2) встановлення одностороннього витрачення матеріальних цінностей, виходячи з кошторису витрат на виробництво;
- 3) визначення нормативу оборотних коштів за кожною статтею у грошовому вираженні проводиться множенням односторонніх витрат у грошовому вираженні на відповідну норму запасу в днях;
- 4) розрахунок сукупного нормативу, або загальної потреби в оборотних коштах, на підприємстві проводиться підсумовуванням нормативів за окремими статтями;
- 5) визначення норм та нормативів за окремими статтями оборотних коштів для підрозділів підприємств, де використовуються матеріальні цінності та виготовляється продукція.

Метод прямого розрахунку дає змогу найбільш точно визначити потребу в оборотних активах, оскільки враховує всі організаційно-технологічні, технічні, транспортні та інші характерні особливості, досвід і стан розрахунків. Обґрунтований розрахунок здійснюється за кожним елементом оборотних активів з урахуванням завдань виробничого плану, постачання та збуту.

Аналітичний метод визначення потреби в оборотних активах

базується на здійсненні розрахунків з урахуванням середніх фактичних залишків та змін обсягів виробництва. При цьому здійснюється коригування з урахуванням зайвих і непотрібних запасів, неліквідів, які, можливо, мали місце в попередньому періоді.

Значення нормування оборотних коштів: правильне визначення нормативу оборотних коштів забезпечує безперервність і безперебійність процесу виробництва; нормування оборотних коштів дає змогу їх ефективного використання; від правильно встановленого нормативу оборотних коштів залежить виконання плану виробництва, реалізації продукції, прибутку та рівня рентабельності; обґрунтовані нормативи оборотних коштів сприяють зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності.

1 Нормування оборотних коштів для створення виробничих запасів

Виробничі запаси створюються на підприємстві для забезпечення безперервного процесу виробництва продукції.

Норматив оборотних коштів основних матеріалів визначається за формулою

$$H = O * N, \quad (6.1)$$

де O – одноденні витрати сировини та матеріалів, тис. грн;

N – норма оборотних коштів, дн.

До виробничих запасів входять також допоміжні матеріали, паливо, тара, запасні частини та малоцінні швидкозношувані предмети, які беруть участь у створенні нової вартості і теж потребують визначення оптимальної потреби в них.

Норматив оборотних коштів допоміжних матеріалів

Розраховується множенням норми на величину одноденного їх витрачання за кошторисом витрат на виробництво. Норми за видами і групами допоміжних матеріалів розраховуються в такому самому порядку, як і для основних матеріалів.

Норматив оборотних коштів на паливо встановлюється для всіх видів палива (крім газу), що використовується як для технологічних

цілей, так і для господарських потреб виробництва. Величина нормативу оборотних коштів визначається за методом, аналогічним методу розрахунку нормативу оборотних коштів на основні матеріали.

Норматив оборотних коштів на тару визначається множенням норми, вираженої в гривнях, на обсяг товарної продукції в оптових цінах підприємства у плановому році. Норма оборотних коштів на тару визначається в гривнях на 1000 грн товарної продукції (діленням потреби в оборотних коштах на тару в плановому році на товарну продукцію в цінах реалізації).

Норматив на запасні частини для ремонтів машин визначається з урахуванням їхньої вартості за початковою оцінкою і норми оборотних коштів.

Норматив для малоцінних та швидкозношуваних предметів визначається окремо для кожної групи незалежно від характеру їх використання у виробництві: господарський інвентар, спеціальний одяг і взуття, спеціальний інструмент і пристосування і т. ін.

2 Нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві і витратах майбутніх періодів

Норматив оборотних активів у незавершеному виробництві має забезпечувати ритмічний процес виробництва і рівномірне надходження готової продукції на склад.

Норматив виражає вартість початих, але не завершених виробництвом виробів, які знаходяться на різних етапах виробничого процесу.

Норматив оборотних коштів для незавершеного виробництва

$$H = 3 * Д * К, \quad (6.2)$$

де 3 – односторонні витрати за планом IV кварталу, тис грн;

Д – тривалість виробничого циклу, дн;

К – коефіцієнт зростання витрат.

Коефіцієнт зростання витрат характеризує ступінь готовності виробів у незавершеному виробництві, тобто відношення витрат у незавершеному виробництві до всієї собівартості готової продукції, визначається за формулою

$$K = (A + 0,5 * B) / (A + B), \quad (6.3)$$

де A – витрати, які здійснюються одноразово на початку виробничого циклу;

B – наступні витрати, які включаються в собівартість продукції.

Якщо витрати на виготовлення одиниці продукції за днями виробничого циклу розподіляються нерівномірно, коефіцієнт зростання витрат K визначається як середньозважений показник.

Норматив оборотних коштів для витрат майбутніх періодів включає виробничі витрати, здійснені в певному плановому періоді і віднесені на собівартість продукції, що випускатиметься в наступні періоди.

Норматив оборотних коштів на витрати майбутніх періодів розраховується за формулою

$$H = Co + Pn - Pv, \quad (6.4)$$

де Co – сума коштів, які вкладені в ці витрати на початок запланованого періоду, за вирахуванням отриманих банківських кредитів;

Pn – витрати, що проводяться в плановому році, передбачені відповідними кошторисами;

Pv – витрати, які включають в собівартість продукції запланованого року та передбачені кошторисом виробництва.

Розрахунок нормативу оборотних коштів на витрати майбутніх періодів здійснюється на кожний рік.

3 Нормування оборотних коштів для створення запасів готової продукції

До готової продукції належать вироби, завершені виробництвом, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або прийняті замовником, відповідно до затвердженого порядку приймання продукції.

Норматив оборотних коштів для готової продукції визначається так:

$$H = 3 * P, \quad (6.5)$$

де 3 – одноденний випуск продукції в IV кварталі планового року за виробничою собівартістю, грн;

P – норма запасу оборотних коштів для готової продукції, дн.

Економічний метод

Визначення потреби в оборотних коштах прямим методом передбачає виконання розрахунків для кожного елемента оборотних коштів. Для корекції використовується економічний метод розрахунку.

Обчислений методом прямого розрахунку норматив на поточний рік ділять на дві частини:

1) норматив оборотних коштів за статтями, розмір яких прямо залежить від обсягу витрат на виробництво: сировина, основні матеріали, покупні напівфабрикати, допоміжні матеріали, тара, незавершене виробництво та готова продукція (збільшується відповідно до темпів зростання виробничої програми у плановому періоді);

2) норматив оборотних коштів, розмір яких прямо не залежить від зміни витрат на виробництво: запасні частини, малоцінні і швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів (зменшується на 50% від зростання виробничої програми).

Отримана загальна сума нормативів зменшується на суму коштів, що вивільнюються в результаті планового прискорення обертання оборотних коштів.

Розрахунок сукупного нормативу оборотних активів у цілому по підприємству дорівнює сумі нормативів з усіх елементів оборотних коштів і визначає у підсумку загальну потребу господарюючого суб'єкта в оборотних активах.

6.3 Джерела формування оборотних коштів

Джерела формування оборотних активів значною мірою визначають ефективність їх використання. Встановлення оптимального співвідношення між власними і залученими

джерелами, зумовленого специфічними особливостями кругообігу капіталу на тому чи іншому підприємстві, є важливим завданням системи управління. Достатній мінімум власних і позикових засобів має забезпечити безперервність руху оборотних активів на всіх стадіях кругообігу, задовольняє потреби виробництва в матеріальних і грошових ресурсах, а також забезпечує своєчасні і повні розрахунки з постачальниками, бюджетом, банками та іншими ланками.

Власні джерела. Мінімальна потреба підприємства в оборотних коштах покривається за рахунок таких власних джерел:

- статутний фонд (пайові внески членів-засновників, внески іноземних учасників, надходження від емісії цінних паперів);
- відрахування від прибутку;
- цільове фінансування та цільові надходження (з бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів);
- приріст сталих пасивів (мінімальна заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахування на обов'язкове пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців).

Банківські кредити. Призначення банківських кредитів — фінансування витрат, пов'язаних із придбанням основних і поточних активів, із сезонними потребами підприємства, тимчасовим збільшенням виробничих запасів, із збільшенням дебіторської заборгованості, податковими платежами та іншими зобов'язаннями.

Кредити банку дають змогу органічно поєднати всі джерела оборотних коштів і справляють активний вплив на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей.

Комерційний кредит. Використовується підприємствами за браком фінансових ресурсів у покупця і неможливості розрахуватися з постачальником. У цьому разі виникає необхідність відстрочки платежів. Постачальник дає згоду на надання відстрочки платежу за продукцію і від споживача замість грошей одержує вексель або інше боргове зобов'язання.

Його використання позитивно впливає на економіку підприємства і народного господарства, оскільки спрощує

реалізацію товарів, прискорює обертання оборотних коштів і зменшує потребу в кредитних і грошових ресурсах.

6.4 Показники стану й ефективності використання оборотних коштів

Стан оборотних коштів характеризується насамперед наявністю їх на певну дату. Порівняння фактичної наявності оборотних коштів з нормативом дає змогу визначити брак або надлишок власних оборотних коштів. Показники стану й ефективності використання оборотних коштів наведено у таблиці 6.1.

Таблиця 6.1 – Показники стану й ефективності використання оборотних коштів

Показник	Визначення	Економічна суть
1 Наявність оборотних коштів:	$[Вк + З] - [Оз + Пк]$	Характеризує величину власних оборотних коштів
а) брак	$\Phi_n < Н$	Перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною наявністю
б) надлишок	$\Phi_n > Н$	Перевищення фактичної наявності оборотних коштів над нормативом
2 Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства	$\frac{\Phi_n}{М}$	Відображає питому вагу вартості оборотних коштів у загальній вартості майна підприємства
3 Оборотність	$\frac{С \cdot Т}{Р}$	Характеризує час, за який оборотні кошти здійснюють один оборот
4 Коефіцієнт обертання	$\frac{Р}{С}$	Характеризує кількість оборотів за період, що аналізується
5 Коефіцієнт завантаження	$\frac{С}{Р}$	Показує, скільки оборотних коштів авансовано у 1 грн реалізованої продукції
6 Прибутковість	$\frac{П}{С}$	Характеризує, скільки прибутку припадає на 1 грн оборотних коштів
7 Рентабельність	$\frac{П}{С} \cdot 100\%$	Визначає ступінь використання оборотних коштів

Вк – власні кошти; М – вартість майна підприємства; З – забезпечення наступних витрат; С – середня вартість оборотних коштів; Оз – основні засоби та інші позаоборотні активи; Т – тривалість періоду, за який обчислюється обертання оборотних коштів; Пк – позикові кошти; Р – обсяг

реалізації продукції; F_n – фактична наявність оборотних коштів; P – прибуток від реалізації продукції; N – норматив оборотних коштів

Таким чином, прискорення обертання оборотних активів і вивільнення в результаті цього їх певної суми дає змогу підприємству спрямувати їх за своїм бажанням і обійтись без залучення додаткових фінансових ресурсів. Пошук шляхів поліпшення оборотних активів передбачає насамперед впровадження сучасних технологій та інших досягнень науково-технічного прогресу, що забезпечують економію ресурсів, здешевлення виробництва і зростання якості продукції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22 травня 1997 р.
- 2 Закон України «Про Державний бюджет України на 2000 р.» від 17 лютого 2000 р. №1458.
- 3 Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань оподаткування» від 2 березня 2000 р.
- 4 Типове положення по плануванню, обліку і калькуляції собівартості продукції будівельно-монтажних робіт. Затверджено постановою КМУ 9.02.96 р. № 186.
- 5 Типове положення по плануванню, обліку і калькулюванню науково-дослідницьких робіт. Затверджено Постановою КМУ 20.06.96 р. №830.
- 6 Наказ Міністерства фінансів України «Питання складання фінансової звітності» від 24 лютого 2000 р. №37.
- 7 Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 287 с.
- 8 Артеменко В.Г., Глендир М.В. Фінансовий аналіз. - М.: ДИС, 1998.
- 9 Бандурка О.М., Коробов Н.Л., Орлов П.І., Петрова К.Л. Фінансова діяльність підприємств: Підручник. – К.: Либідь, 1998.
- 10 Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента: В 2 т. - К.: Ника-Центр, 1999.
- 11 Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы: Курс лекций / Под ред. И.П.Мерзлякова. - М.: ИНФРА-М, 2000.
- 12 Ефимова О.В. Финансовый анализ. – М., 1996.
- 13 Ковалев В.В. Финансовый анализ. - М.: Финансы и статистика, 1998. – 512 с.
- 14 Кондраков Н.П. Основы финансов предприятия.-М.: ГлавБух, 1999.
- 15 Нікбахт Є., Крупеллі А. Фінанси: Пер. з англ. - К.: Основи, 1999. – 384 с.
- 16 Поддєрьогін О.М. Фінанси підприємств. - К.: Ніка-Центр, 2003.
- 17 Финансовый менеджмент / Под ред. Г.Б. Полякова. - М.:

ЮНИТИ, 1997.

18 Финансы / Под ред. А.М. Ковалевой. - М.: Финансы и статистика, 1996.

19 Фінансова діяльність підприємств / У.М. Бандурка.-К.: Либідь, 1998. – 312 с.

20 Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Финансы предприятий. - М.: ИНФРА-М, 1998. – 344 с.

Зайцева І.Ю., Масалигіна В.В., Єрьоміна М.О. Фінансів підприємств: Конспект лекцій. Частина І. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – 43 с.

У даному конспекті лекцій висвітлено сутність і організацію фінансів підприємств, економічне значення грошових надходжень на підприємство, організацію розрахунків і кредитування підприємств, формування і розподіл прибутку, оподаткування підприємств, організацію оборотних коштів підприємств. Даний конспект лекцій може використовуватися при написанні дипломних та магістрських робіт.

Рекомендується для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання.

Іл. 6, табл. 2, бібліогр.: 22 назв.

Конспект лекцій розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри „Фінанси” ” від 26.03. 2008 р., протокол №7.

Рецензент
доц. Ю.Є.Калабухін